

Välkommen till

Nyhetsbrev nr 17-2014

Från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget

”Strövtåg i Bjäres historia”

- Min senaste bok - har just utkommit. ”Nedkomsten” har gått lyckligt. Det är ett vackert och välskapt barn.

Detta barn liknar inte sina ”syskon”.

I boken strövar vi fritt. Gör nedslag i olika perioder av Bjäres historia. Besöker olika platser. Upplever olika ämnesområden. Ständiga ”Vad-döljer- sig- runt-hörnet-övertäckningar”.

Helt fristående artiklar. Flera har sin ”hemvist” i ett av våra mest intressanta århundraden – 1800-talet.

Det var under den perioden som Bjäre öppnade dörrar mot omvärlden. Vad dessa öppnade dörrar bestod av får du veta i boken. Flera artiklar har dock sina rötter i 1900-talet. Exempelvis ”Det var dans bort i vägen”, ”Unga rebeller”, ”Fotbollsklubben som stupade i kriget”.

Öppet Hus

har jag redan genomfört vid ett par tillfällen. Det sker hemma på Hallavaravägen 102. Många har kommit för att försäkra sig om ett eller flera ex av boken och samtidigt få den signerad.

Många har inte haft möjlighet att komma just dessa dagar och har bett om fler Öppet Hus.

Därför blir det ett

Extra Öppet Hus

söndagen den 19 okt. kl 09.30-11.30. Även detta hemma på Hallavaravägen 102. Denna väg hittar du mellan Hov och Hallavara. På bjärehalvön.....

Trivsamma möten

Dessa möten med mina läsare tillhör det mest angenäma i hela författarprocessen. Det tycks som om även gästerna trivs. Här vid Öppet

Hus får man träffa bekanta och obekanta. Alla är bokintresserade och bjäreintresserade och har mycket gemensamt att samtala om. Dessutom kan gästerna göra fynd (rabatt på rabatt på rabatt...) i avdelningen tidigare böcker. "Öppet Hus" har med åren blivit en tradition. Den vill jag gärna upprätthålla.

Intresset inför ett boksläpp

har aldrig varit så stort som den här gången. Därför är det lite frustrerande, att upplagan denna gång är mindre än någonsin. Många har varit oroliga och bett mig reservera ett ex. Det gör jag givetvis gärna. Samtidigt kan jag lugna de oroliga, att det kommer att finnas böcker kvar en tid framöver. Åtminstone fram till mitten av december. Då kommer tomten för att förse sig med alla de böcker, som skall delas ut. Många hem i Bjäre eller andra orter i Sverige väntar tomtebesök. Jag vet också, att åtskilliga ex. av mina bok skall göra resan över Atlanten. De skall resa i spåren efter de bjärebor som utvandrade till Nordamerika för flera generationer sedan, och vars ättlingar nu vill läsa om sina fäders barndomsbygd.

Vill du ha koll på läget när det gäller kvarvarande ex. av nya boken kan du titta på hemsidan www.bjareforlaget.com.

En gammal bekant

från en tidigare bok får vi möta i den nya boken: Läraren och klockaren Sven Rosenberg. Han tillträdde sin tjänst i V. Karup 1840. Det är han som i sina memoarer ger oss intressanta iakttagelser om bl.a. folket i Bjäre. Som utifrån kommande ser han det, som vi bjärebor själva inte ser eller är medvetna om.

Efter två dagars resa med hästskjuts från Fjälkinge kom han till V. Karup för att där tillträda sin tjänst som lärare och klockare.

I V. Karup möter han något, som han upplever som en kulturkrock. Han skriver: *"Ack, hur främmande allt var omkring oss!. Okända ansikten, främmande klädedräkter, själva språket, uttalet så olikt..."*

Som lärare fick han uppleva ett kompakt motstånd mot skolan från många föräldrars sida. Han skriver:

"Skolan var framtvängd genom rättegångar och sockenstämmobeslut, vilkas innehåll folket icke begripit förrän bidragen till skolan av kronobetjäningen på mångt ställe exekutivt uttogs".

Om Bjäreborna skriver han:

"... de är godmodigt fredligt sinnade, hjälpsamma och synnerligen tillgivna den, för vilken de en gång fattat förtroende, men för en främling fordras tämligen många prov på redlighet, innan detta förtroende kunde erhållas"

"...bland bjäreborna fanns en högt uppdriven lokalpatriotism. De kände sig varken som skandinaver eller svenskar, utan de voro karupsbor och hovsingar. Allt annat, språk, seder, klädedräkt, levnadssätt etc. var för dem främmande och bemöttes sådant med misstro, medan allt deras eget stod högt i värde.."

Långtgående slutsats

Rosenberg drog en långtgående slutsats när det gällde att förklara, varför det i Bjäre utvecklats en kultur, som helt skilde sig från omgivande områden i södra Sverige.

"...Detta var något verkligt egendomligt, i otaligt många stycken alldeles olikt det övriga Skåne.

"...att denna trakt, bestående av halvön med Båstad, Torekov, Hov och V. Karup mellan Laholmsbukten och Skälderviken är tämligen skild från det övriga Skåne genom Sinarpsdalen, icke är befolkad så småningom genom inflyttningar från Ängelholmstrakten utan från genom någon från annan ort sjöledes kommande invandring är min fasta övertygelse".

En tid av förändring

Rosenbergs tid i V. Karup präglades av kulturell förändring. Denna halvö, inramad av hav på tre sidor och en ogästvänlig ås på den fjärde hade sen gammalt utgjort en i vissa avseenden isolerad trakt. När de enda färdsätten var att gå eller åka hästskjuts, blev det inte så ofta som den tidens bjärebor begav sig utanför den egna socknen – eller ens den egna byn!

Därav den kulturella isolering som Rosenberg noterade och beskrev.

Han noterade också den *förändring* som ägde rum. Sjöfarten som blomstrade och som öppnade en dörr mot världen där utanför. Om sjöfartens stora roll i 1800-talets Bjäre får vi i boken många intressanta bilder.

Världen utanför Bjäre

får vi i boken också möta i form av märkliga händelser under 1900-talet.

Händelser som knyter samman Bjäre med världen. En berättelse startar i krigets kaos Berlin i december 1944. En annan berättelse startar med ett skott på ett hotellrum i Paris 1932. Ett skott som skulle ge eko i hela världen och som skulle ge upphov till ekonomiska svallvågor som rullade runt hela jordklotet. Om det som händer efter dessa dramatiska händelser innan berättelserna landar i Bjäre, får jag hänvisa till boken.

”Strövtåg i bildarkivet”

finns också med som ett kapitel i boken. Här får vi möta tusentals bjärebor. De hör hemma i olika perioder av kamerans tidsålder. Vi möter dem i skolan, i föreningen, vid mönstringen, på bröllopfesten, dansbanan, fotbollsplanen....

Kort sagt: i livets olika skeden.

Det är axplock ur mitt omfattande bildarkiv, som trängs i datorn.

Vissa av de bilder som inlämnats av olika bjärebor saknar informerande bildtext. För att få alla luckor igenfyllda, lägger jag då och då ut sådana bilder på hemsidan under rubriken ”Efterlysning”.

Här är några av dessa bilder, som jag nu utropar ett särskilt ”**Efterlysnings-Hallå**” för:

Hallå Vejbyslätt. En skolklass. Bild nr 18676.

Hallå V. Karup. En grupp velocipedryttare som tagit sina cyklar med sig och gått till fotograf Sigrid Graff i Båstad för att bli förevigade tillsammans med sina klenoder. Bild 18678

Hallå Bjäre. En bild med en ung Justina Pålsson, sedermera mor till Birgit Nilsson, omgiven av familjen. Bild nr 18680.

Hallå Bjäre. Mönstring. Unga män födda 1897.

Hallå Förslöv. Skolkort från tidigt 1900-tal

Hallå Torekov. Bild med bl.a. en fiolspelande man. Bild nr 26147

Har du någon upplysning om dessa – eller andra bilder – ber jag dig att meddela mig - gärna med ett mejl.

Hur orkar du?

Som jag kanske nämnt tidigare får jag ofta frågan. ”Vad är det som driver dig”. ”Hur orkar du?”. Allt sagt i vänlighet och t.o.m. med ett stänk av uppskattning.

Vad som driver mig? Svar: Mitt eget Intresse och insikten att det kunskap om vår historia är något viktigt.

Hur orkar du? Svar: Det enastående gensvaret från läsarna ger mig inspiration och kraft.

Hela världen möts på hemsidan

Varje månad får jag statistik på besöken på min hemsida. Inte bara *antalet* besök utan även från vilka länder. Själv tycker jag förstås att det är spännande läsning.

USA fortsätter att toppa statistiken. Det är naturligt med tanke på det stora antalet bjärebor, som utvandrat dit och vars ättlingar nu uppenbarligen uppskattar glimtarna från deras färders hembygd. Mera svårförklarligt är mängden besökare från Kina, Ryssland, Ukraina, Australien m.fl. avlägsna länder.

Vilket universitet?

En inflyttad person, som jag en gång diskuterade vår lokala historia med, undrade: Vilket universitet har du gått på?!!

Mitt svar: Jag går fortfarande på universitet. Det heter Bjäre.

Lärare vid detta universitet är kunniga bjärebor, som frikostigt delar med sig av sitt kunnande.

Vårt universitet har ju också tillgång till innehållsrika arkiv. Kommunarkivet. Arkiven hos Föreningen Gamla Båstad och Föreningen Förslövs socken förr och nu. Bibliotek med en särskild bjäreavdelning.

Bröllop och dödsfall finansierade undervisningen.

Därmed kan det vara dags att övergå till avdelningen Bjärenotiser:

Just nu, när det pågår intensiva förhandlingar om rikets budget, olika modeller för att finansiera den samhällsliga verksamheten mm., kan det vara intressant att jämföra med, hur man förr i världen hittade lösningar.

1842 hade riksdagen bestämt, att i varje kommun skulle det byggas minst en skola. En sex-årig skolplikt infördes. (Långt ifrån alla barn gick dock i skolan) För att finansiera skolkostnaderna beslöts i V. Karup bl.a., att *"varje sterbhus skulle till kommunens skolkassa betala en halv procent av boets behållna summa"*.

Ett annat sätt var, att vid varje vigsel skulle till samma kassa erläggas pengar – av åbor en riksdaler och av andra 24 skilling.

Ytterligare sätt att fixa pengar till skolan:

"Hemkommande sjömän" skulle betala till skolkassan. Kaptener mest: en riksdaler. Övriga: 24 skilling.

Det här skedde inte utan protester. Den nämnde skolläraren och klockaren, Sven Rosenberg, skrev, att denna skatteplikt orsakade *"otaliga trakasserier och förbannelser över prästen och den s.k. skoldirektionen"*. Skattetrötthet redan då, som synes....

Läraren fick sin lön in natura

Rosenberg berättar också om hur skolläraren i socknen fick sin lön:

" En kappe råg, och en kappe korn av varje 172 mantal. Detta blev vid ett fall sammanlagt 20 tunnor säd."

Rosenberg: *"ett i folkets tanke alldeles för högt belopp för en skolmästare"*.

Skolmästaren fick dock inte ut hela sin lön in natura. Det fanns en sorts motsvarighet till dagens skolpeng – (ni vet sådan skolpeng som vissa skolor fram till nu har kunnat få och sedan sticka iväg med till något skatteparadis....)

Nåja. Nu gällde det lönen till skolmästaren på 1800-talet. Han fick av varje barn 8 shilling i veckan för de elever *"som blott läste"*. För elever som dessutom skulle lära sig att skriva och räkna var veckolönen 12 shilling. Detta var pengar som elevernas föräldrar skulle erlægga direkt till läraren.

Rosenberg skriver, att många föräldrar valde att endast låta barnen lära sig att läsa. Man ansåg sig inte ha råd med mer. Att kunna läsa var viktigt. Det handlade om konfirmationen.

Utan förmåga att läsa kunde barnet inte bli konfirmerat. Att inte bli konfirmerad sågs som en tragedi. Rosenberg berättar, att i hans skola fanns många överåriga elever. Deras enda mål var att lära sig så mycket att de kunde bli konfirmerade. Det fanns ungdomar som försökte ofta. År efter år. Blev kuggade av prästen. Kom tillbaka till skolan för att göra ytterligare försök. I min bok *"Bjärebor berättar om Bjäre"* kan vi läsa Rosenbergs skildring av detta.

Bäddat för klassklyftor

var det som synes redan då. Lärare Rosenberg insåg faran i att vissa av hans elever inte fick lära sig skriva och räkna. Jämför gärna med dagens debatt om hur det går för elever, som inte får ordentlig kunskap med sig ut från skolan. Rosenberg var mån om sina elever. Han sänkte själv den stadgade ersättning, som han var berättigad till. I vissa fall gick han ännu längre: Barn till fattiga föräldrar som inte hade råd att betala något, erbjöd han sig att undervisa helt utan ersättning.

Vi "strövar" vidare i arkivet och hittar små, näpna stycken.

Exempelvis detta från husförhörens tid:

Prästen har startat förhöret med byborna, som är samlade i ett av hemmen.

Prästen till den blyge pojken:

- *Har du läst Jakobs brev?*

Pojken tänker efter länge, innan han svarar:

- *Ja Leser allri andras brev.*

Intervjuer

Lokaltidningen någonstans i Sverige har ryckt ut för att intervjua socknens äldste invånare.

- *Har ni levat här i byn i hela ert liv?*
- *-Nä. Inte än.*

En annan intervju.

Fråga till urinvånaren i byn:

-Har någon stor man fötts här i byn?

-Nä, bara små barn.

Stockholmsjournalisten intervjuar ordsbon i sommarorten.

-Ni som bor här året om känner det väl som om ni vore på semester jämt?

- Nä vars. De flesta av oss uppför sig ganska anständigt.

Från språklådan.

En djurimitatör framträder på Kiviks marknad. Han ber publiken ge förslag på djur som han skall härma.

En ganska beskänkt odalman:

- *Kan du härma en rögad ål, din jäkel.*

Avslutar som vanligt:

Om du i fortsättningen **inte** vill ha mina Nyhetsbrev – meddela mig med ett mejl.

Hälsningar

Kalle

Kalle Eriksson
Bjäreförlaget
Hallavaravägen 102
269 91 Båstad

Tel. 0431-365332